

SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK

Muzsaly (Nagy- és Kis-). Ma már csak Nagymuzsaly van Bereg megye kárpátaljai részén. Ezt elemzi a FNESz. is (2: 202, *Nagymuzsaly* a.). 1232/1360-ban: *Muse*. 1337/59-ben már két falu: *Mwsay* és *Kysmusay* (Com. Bereg. 112). 1570-ben: *Nağ Musaj* és *Kis Musaj* (Conscr. port.). A helységnévről a FNESz. (i. h.) véleménye: „puszta szn.-ből keletkezett magyar névadással”. A két falu az 1657-es lengyel támadásig megvolt egymás szomszédságában, ezt követően Kismuzsaly elnéptelenedett, lakói Nagymuzsalyba költöztek (LEHOCZKY TIVADAR, Beregvármegye monographiája. Ungvárott, 1881. 3: 832). Még a mai formájában is impozáns templomrom őrzi Kismuzsaly emlékét.

Nem ez az egyetlen ilyen név (*Muse*, *Musei*, *Musai*, a helyesírási változatokat ne is számoljuk!) a történelmi Magyarországon. Sopron megyében is volt egy: 1232: *Musay*, 1928 óta Röjtökmuzsaj része (FNESz. 2: 428). Mindkét (-három) helység neve ugyanarra a személy-

névre megy vissza. De: a Sopron megyei falut *j*-vel (*Muzsaj*), a Bereg megyeit pedig *ly*-nal (*Muzsaly*) írják. Legelőször VÁLYI ANDRÁS tett különbséget: *Muzsaj* (Bereg m.), *Muzsai* (Sopron m.) (Magyar Országának Leírása. Budán, 1799. 2: 643). Aprócska, mondhatnánk, finom megkülönböztetés. 1851-ben FÉNYES ELEK már következetesen *Muzsaly*-t ír mindkét megyében (GeogrSz. 3: 122). Az 1863-as Hnt. „szentesítette” a két formát: *Nagy-Muzsaly*, *Kis-Muzsaly* (Bereg m.), *Muzsaj* (Sopron m.).

Természetesen ebből a helységnévből is keletkezett családnév. 1570-ben Beregardón (Ardo) írtak össze egy Stephanos *Musaj* nevű embert (Conscr. port.). KÁZMÉR MIKLÓS szótára is a *Muzsai* formát közli változatos helyesírással (CsnSz. 753–4). Bereg megyei családnévszótáramban a következő helységekben fordul elő: *Muzsai* ~ *Muzsay*: Lónya, Tiszakerceseny; *Muzsalyi*: Vári. Ez nem valami névváltoztatás útján keletkezett név, hanem inkább kárpátaljai jelenség. Ne feledjük, hogy a szovjet éra alatt a családneveket cirill betűkre írták át, és volt olyan – nem is egy – helység, amelyben nem volt magyar iskola. Így a nevek latin betűs leírása nem kis fejtörést okozott. Jártam több kárpátaljai temetőben is, és ott megfigyelhettem, hogy a *j* és az *ly* felcserélése nem volt ritka jelenség a fejköveken. Azt még valahogy el lehetett viselni, hogy a *Kajdi* nevet *Kalydi*-nak írták le, de a *Halydu* név már eléggé feltűnő volt számomra. Ez történt Váriban is a *Muzsalyi* névvel kapcsolatban (bár ekkor már a helységnevet is *Muzsaly*-nak írták). A 2002-es budapesti telefonkönyvben csakis a *Muzsai* ~ *Muzsay* név szerepel, a *Muzsalyi* pedig nem.

Félreértés ne essék, másfél évszázadnyi *Muzsaly* után nem akarom visszahozni a nyelvtörténetileg szabályos és helyes *Muzsaj* formát, most már zavart okoznék vele. Trianon után a csehek *Mužijovo*-ra változtatták a nevét (tkp. ’Muzsé emberei, faluja’). A Szovjetunióhoz való csatlós után ukránosították ezt a formát, így a község a mai napig is a *Мукачево* nevet viseli.

MIZSER LAJOS

Megjegyzések dialógus szavunk értelmezéstörténetéhez. A magyar *dialógus* szó a latin *dialogus* közvetítésével a görög *διάλογος*-ból származik (vö. TESz. 1967, 1: 630). A görög szó az ’át, által, keresztül’ jelentésű *dia*- előtag (vö. BAKOS 1989: 178) és a beszéddel kapcsolatos fogalmakat jelölő *logosz* (vö. HAAG 1989: 1125) összetétele. A latin szó jelentése SZENCI MOLNÁR ALBERT latin–magyar szótárában (1604) ’személyek közt beszélgetés, közbeszélgetés’, PÁPAI PÁRIZ FERENC latin–magyar szótárának BOD PÉTER gondozta kiadásában (1767) szintén ’személyek közt beszélgetés’, valamint ’egymással való beszélgetés’. Mindkét szótárban a beszélgetés *személyek közt*, azaz két vagy több személy és nemcsak két személy között jön létre. Nem véletlen, hogy SZENCI MOLNÁRNÁL *közbeszélgetés* jelentésben is szerepel. *Dialógus* szavunk első jelentése az ÉrtSz.-ban (1959) ’párbeszéd, beszélgetés’, az ÉKsz.-ban (1972) ’párbeszéd’. Megjegyzendő, hogy ugyanott a *párbeszéd* szó jelentése ’két személy beszélgetése’. A *dialógus* szó jelentésének fent adatolt szűkítésében, éppúgy, mint a kettőnél több személy közötti beszélgetést az utóbbi időben jelölni szándékozó műszóhasználatban a szó eredeti előtagjának egy másik előtaggal történő hallgatólagos és aligha elfogadható felcserélése érhető tetten. Példáimat – ritkított szedésű kiemeléseket alkalmazva – néhány elméleti igényű írásból merítem.

Az első idézet Kovács András Ferenc seiseit mint a költészeti hagyománnyal folytatott párbeszéd megnyilatkozásait értelmezi: „az intertextualitás itt megjelenő formája nem any-